Windpark Zijderveld: een principeverzoek vol aannames, beloften en voorbarige conclusies

Terug naar 22 oktober 2019: hoe Green Trust en Energiecoöperatie De Knotwilg het windpark Zijderveld presenteerden als een zorgvuldig gekozen locatie met beperkte overlast en breed draagvlak.

Op 22 oktober 2019 dienden Energiecoöperatie De Knotwilg en Green Trust Consultancy een principeverzoek in bij het college van burgemeester en wethouders van Vijfheerenlanden. Het verzoek was duidelijk: de gemeente moest in beginsel bereid zijn planologische medewerking te verlenen aan de bouw van twee of drie windturbines langs de A2, ter hoogte van Zijderveld.

Wie het document vandaag leest, valt op hoeveel stellige uitspraken er worden gedaan over de geschiktheid van de locatie, de gevolgen voor omwonenden, de natuur en het landschap. Tegelijkertijd blijkt uit hetzelfde document dat veel van de noodzakelijke onderzoeken nog moesten worden uitgevoerd.

Het roept een belangrijke vraag op: was hier sprake van een zorgvuldig onderbouwd initiatief, of werd de gemeente vooral gevraagd alvast groen licht te geven voor een plan waarvan de belangrijkste gevolgen nog onvoldoende in beeld waren?

1. Een perfecte locatie? Volgens de initiatiefnemers wel.

Green Trust en De Knotwilg noemen de locatie bij Zijderveld op pagina 4 van hun principeverzoek een zogenaamd 'wit gebied'. Er zouden geen belemmeringen zijn voor windenergie, zoals woningen, buisleidingen of hoogspanningsverbindingen in de directe nabijheid.

Op pagina 3 gaan de initiatiefnemers nog een stap verder. De locatie zou, gezien de bestaande windparken langs de A2 en de afstand tot gevoelige functies, zelfs een 'perfecte locatie' zijn.

Dat is nogal een kwalificatie.

Een locatie die op een kaart geen directe ruimtelijke belemmeringen laat zien, is daarmee nog geen geschikte locatie voor windturbines van 165 tot 250 meter hoog. De effecten op de leefomgeving, het landschap, de natuur en de gezondheid van omwonenden laten zich niet wegstrepen met de aanduiding 'wit gebied'.

Bovendien erkennen de initiatiefnemers zelf dat er zorgen bestaan over het uitzicht, geluid, slagschaduw en waardevermindering van woningen.

De vraag is dan ook waarom de locatie al als perfect wordt bestempeld voordat de volledige gevolgen ervan zijn onderzocht.

2. Geluid en slagschaduw: wat laten de oorspronkelijke berekeningen eigenlijk zien?

Bij het principeverzoek is als bijlage 2 een aantal afbeeldingen opgenomen met geluids- en slagschaduwberekeningen. Deze afbeeldingen moeten onderbouwen dat het windpark binnen de destijds geldende normen kan blijven.

Maar wie de bijlage nader bekijkt, ziet vooral contouren op luchtfoto's. Een volledige onderzoeksrapportage met inzicht in de uitgangspunten, berekeningsmethoden, resultaten per woning en onzekerheidsmarges ontbreekt in het ingediende principeverzoek.

Dat is een belangrijk verschil. Een getekende contour is nog geen volledige beoordeling van de gevolgen voor omwonenden.

De geluidsberekeningen

Op pagina 6 stellen de initiatiefnemers dat de afstand tussen de turbines en de dichtstbijzijnde woning minimaal 400 meter bedraagt. Vervolgens wordt gesteld dat kan worden voldaan aan de toenmalige geluidsnormen van maximaal 47 dB Lden en 41 dB Lnight.

In de bijlage worden twee scenario's met elkaar vergeleken: twee grote V162-windturbines met een ashoogte van 166 meter en een rotordiameter van 162 meter; en drie N131-windturbines met een ashoogte van 100 meter en een rotordiameter van 131 meter.

Op pagina 11 zijn de afzonderlijke geluidscontouren van 47 dB weergegeven. Daarbij zijn de berekeningen voor beide varianten uitgevoerd met STE, oftewel geluidreducerende maatregelen.

Op pagina 12 wordt een gecombineerde afbeelding getoond met drie contouren: twee V162-turbines met geluidreducerende maatregelen; drie N131-turbines met geluidreducerende maatregelen; en drie N131-turbines zonder geluidreducerende maatregelen.

Deze afbeelding maakt duidelijk dat de berekende geluidscontouren aanzienlijk verschillen tussen de scenario's. Ook wordt zichtbaar dat geluidreducerende maatregelen een rol spelen bij de gepresenteerde uitkomsten.

Maar er ontbreekt nogal wat informatie om de resultaten goed te kunnen beoordelen.

Zo wordt in deze bijlage uitsluitend een 47 dB-contour getoond. De berekende geluidsbelasting per afzonderlijke woning wordt niet gepresenteerd. Ook ontbreekt een afzonderlijke kaart met de 41 dB Lnight-contour, terwijl juist de nachtelijke geluidsbelasting van groot belang is voor de leefomgeving en nachtrust.

Verder wordt niet inzichtelijk gemaakt welke uitgangspunten precies aan de berekeningen ten grondslag liggen, welke bedrijfsmodi zijn gehanteerd, hoe de geluidreducerende maatregelen in de praktijk moeten worden toegepast en wat de gevolgen zijn wanneer die maatregelen niet of niet volledig worden ingezet.

Ook een beoordeling van de mogelijke cumulatie met bestaande windparken in de omgeving is in deze bijlage niet opgenomen.

De initiatiefnemers concluderen desondanks dat het windpark aan de geluidsnormen kan voldoen.

Dat is een conclusie die op basis van de summiere informatie in de bijlage niet zelfstandig door omwonenden kan worden gecontroleerd.

Slagschaduw: de kaarten vertellen niet het hele verhaal

Op pagina 6 wordt eveneens gesteld dat er in Zijderveld geen sprake zal zijn van slagschaduw. De initiatiefnemers verwijzen daarbij naar de destijds gehanteerde grens van maximaal 5,7 uur slagschaduw per jaar op een woning.

Wanneer die grens dreigt te worden overschreden, zouden de turbines automatisch worden stilgezet.

De bijlage bevat op pagina 13 en 14 afbeeldingen van de berekende slagschaduwgebieden voor beide scenario's en een gecombineerde weergave daarvan.

Deze afbeeldingen laten zien dat de slagschaduw zich over een aanzienlijk gebied rondom de geplande turbines kan uitstrekken. Het gaat dus niet alleen om het gebied direct rondom de turbines, maar ook om delen van de omgeving en het buitengebied.

De kaarten geven echter geen helder overzicht van de verwachte slagschaduwduur per afzonderlijke woning. Ook wordt niet inzichtelijk gemaakt op welke dagen en tijdstippen de hinder kan optreden,

welke woningen met stilstand te maken krijgen en hoeveel stilstand daarvoor noodzakelijk is.

De initiatiefnemers schrijven zelf dat bij beide scenario's voor enkele woningen beperkte stilstand nodig zal zijn.

Maar wat betekent 'beperkte stilstand' precies? Hoeveel uren per jaar? Op welke momenten? En hoeveel elektriciteitsproductie gaat daarmee verloren?

Ook wordt niet uitgelegd hoe de automatische stilstandsregeling wordt gecontroleerd en hoe omwonenden kunnen verifiëren dat de berekende grenswaarden daadwerkelijk worden nageleefd.

Een berekening is nog geen garantie

Het belangrijkste bezwaar tegen de presentatie in het principeverzoek is dat berekende contouren worden gebruikt om geruststellende conclusies te trekken, terwijl de onderliggende gegevens en onzekerheden niet inzichtelijk worden gemaakt.

De bijlage bevat geen volledige rapportage waarmee de berekeningen onafhankelijk kunnen worden gecontroleerd. Er worden contouren gepresenteerd, maar de vertaalslag naar de feitelijke gevolgen voor individuele woningen ontbreekt grotendeels.

Daarmee is niet gezegd dat de berekeningen onjuist zijn. Wel dat de gepresenteerde informatie onvoldoende is om de stellige conclusies van de initiatiefnemers zelfstandig te toetsen.

Juist bij windturbines van deze omvang mag van initiatiefnemers en overheid worden verwacht dat niet alleen wordt aangetoond dat aan een wettelijke norm kan worden voldaan, maar dat ook inzichtelijk wordt gemaakt wat omwonenden daadwerkelijk kunnen verwachten.

Voldoen aan een norm betekent bovendien niet automatisch dat er geen hinder optreedt.

3. Eerst toestemming, daarna de onderzoeken?

Een van de meest opvallende passages staat op pagina 7.

Daar schrijven de initiatiefnemers dat een uitgebreid natuur- en ecologisch onderzoek nog zal plaatsvinden. Mogelijke effecten zullen daarin worden beschreven. Vervolgens stellen zij alvast dat realisatie van het windpark in overeenstemming kan zijn met een goede ruimtelijke ordening.

Ook de vergunningaanvraag moet later nog met alle benodigde onderzoeken worden onderbouwd.

Met andere woorden: de initiatiefnemers vragen de gemeente in beginsel medewerking te verlenen, terwijl belangrijke onderdelen van de onderbouwing nog moeten volgen.

Dat roept een fundamentele vraag op: op basis waarvan kan een gemeente een principiële voorkeur voor een locatie uitspreken als de effecten op natuur, leefomgeving en omwonenden nog niet volledig zijn onderzocht?

Een principeverzoek is weliswaar geen vergunningaanvraag, maar een positieve reactie van de gemeente kan in de praktijk wel degelijk een belangrijke politieke en bestuurlijke voorsprong opleveren voor een initiatiefnemer.

Daarom moet juist in deze fase kritisch worden gekeken naar de onderbouwing.

4. Participatie: 50% lokaal eigendom, maar wie vertegenwoordigt de omgeving?

Een belangrijk verkoopargument in het principeverzoek is de samenwerking met Energiecoöperatie De Knotwilg.

De Knotwilg zou voor 50% eigenaar worden van het windpark. Ook wordt gesproken over financiële deelname door inwoners, compensatie en een gemeentelijk omgevingsfonds.

Op pagina 7 en 8 wordt beschreven dat de initiatiefnemers huis-aan-huis gesprekken hebben gevoerd met omwonenden. De gesprekken zouden over het algemeen nuttig en prettig zijn verlopen.

Maar in hetzelfde document erkennen zij dat bewoners zich zorgen maken over hun woongenot, het uitzicht, geluid, slagschaduw en waardevermindering van hun woningen.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen financiële participatie en maatschappelijk draagvlak.

Dat een energiecoöperatie voor 50% eigenaar wordt, betekent niet dat 50% van de omwonenden achter het plan staat. En de mogelijkheid om financieel deel te nemen, neemt de gevolgen voor mensen die niet willen deelnemen niet weg.

Ook de belofte dat 50% van de revenuen lokaal terechtkomt, verdient nadere uitleg. Wie ontvangt deze opbrengsten precies? Hoe worden ze verdeeld? En welke inwoners dragen de lasten zonder van de opbrengsten te profiteren?

Financiële participatie is geen vervanging voor een eerlijke belangenafweging.

5. De redenering over het landschap: de A2 als vrijbrief?

De initiatiefnemers onderbouwen hun locatiekeuze nadrukkelijk met de ligging langs de A2.

Omdat er al grootschalige infrastructuur en andere windparken in de omgeving aanwezig zijn, zou aansluiting bij deze bestaande ingrepen in het landschap logisch zijn.

Maar een snelweg en windturbines zijn twee wezenlijk verschillende vormen van landschappelijke impact.

De aanwezigheid van een snelweg betekent niet dat het omliggende landschap zonder meer geschikt is voor twee of drie windturbines met tiphoogtes tot 250 meter.

Bovendien schrijven de initiatiefnemers zelf dat het uitzicht van bewoners aan de Zijderveldselaan, Dorpsweg en Bolgarijsekade een aandachtspunt is.

Hun reactie daarop is veelzeggend: een vrij of onveranderbaar uitzicht is geen eigendomsrecht in Nederland.

Juridisch mag dat wellicht een relevante constatering zijn, maar het is geen inhoudelijke weerlegging van de gevolgen voor de leefomgeving en de landschappelijke kwaliteit.

Het feit dat inwoners geen absoluut recht op onveranderd uitzicht hebben, ontslaat een overheid niet van de plicht om de belangen van die inwoners zorgvuldig af te wegen.

6. De opbrengst als argument: meer stroom, dus grotere turbines?

Op pagina 5 en 6 worden twee varianten met elkaar vergeleken.

Kenmerk	2 turbines V162	3 turbines N131
Aantal turbines	2	3
Ashoogte	166 meter	100 meter
Rotordiameter	162 meter	131 meter
Tiphoogte boven maaiveld	**circa 247 meter**	**circa 165,5 meter**
Totaal vermogen	11,2 MW	11,7 MW

Kenmerk	2 turbines V162	3 turbines N131
Verwachte productie	45,2 GWh	35,3 GWh

De tiphoogte is de maximale hoogte van de bovenste rotorbladpunt en is berekend door de ashoogte en de helft van de rotordiameter bij elkaar op te tellen.

Het gaat dus om windturbines met een tiphoogte van ongeveer 165 tot bijna 250 meter. Dat zijn constructies die het landschap op grote afstand domineren.

Volgens de initiatiefnemers leveren twee grote turbines ruim 25% meer stroom op dan drie kleinere turbines.

Daarmee wordt de keuze voor de grotere turbines economisch aantrekkelijk gemaakt.

Maar de vraag hoeveel elektriciteit een windpark kan produceren, is niet hetzelfde als de vraag of de locatie daarvoor geschikt is.

De belangen van omwonenden, de landschappelijke gevolgen en de natuurwaarden moeten zelfstandig worden beoordeeld. Een hogere energieopbrengst maakt de gevolgen voor de omgeving niet automatisch aanvaardbaarder.

7. Een opmerkelijke belofte over de toekomst

Op pagina 4 schrijven de initiatiefnemers dat gezien de enorme duurzame energiedoelstellingen naar verwachting vóór 2030 alle mogelijke locaties voor duurzame energie in Vijfheerenlanden noodzakelijk zullen zijn.

Dat is een opmerkelijke redenering.

Het suggereert dat de gemeente uiteindelijk toch alle beschikbare locaties nodig zal hebben en dat het dus verstandig is om met dit initiatief mee te bewegen.

Maar een landelijke of regionale energiedoelstelling is geen blanco cheque voor ieder afzonderlijk project.

Een energiedoelstelling ontslaat de gemeente niet van de verplichting om alternatieven te onderzoeken, locaties zorgvuldig te vergelijken en de belangen van inwoners serieus te wegen.

Juist bij ingrijpende ontwikkelingen moet worden aangetoond waarom een bepaalde locatie de voorkeur verdient en waarom de gevolgen aanvaardbaar zijn.

8. Wat blijft er over van de oorspronkelijke onderbouwing?

Het principeverzoek uit 2019 is meer dan een historisch document. Het laat zien met welke argumenten het windpark Zijderveld oorspronkelijk bij de gemeente onder de aandacht is gebracht.

De locatie werd als perfect omschreven. De hinder zou binnen de normen blijven. De natuur zou nader worden onderzocht. Omwonenden zouden actief worden betrokken. En een aanzienlijk deel van de opbrengsten zou lokaal terechtkomen.

Maar veel van deze uitspraken waren op dat moment nog aannames, verwachtingen of intenties.

Dat is precies waarom het van belang is om de oorspronkelijke uitgangspunten kritisch te blijven toetsen aan de kennis, onderzoeken en plannen die sindsdien zijn ontwikkeld.

Tegenwind Zijderveld vindt dat een initiatief van deze omvang niet op basis van mooie woorden, financiële beloften en voorlopige berekeningen mag worden gelegitimeerd.

Een zorgvuldige besluitvorming begint niet met de vraag hoe een windpark mogelijk kan worden gemaakt, maar met de vraag of het op deze locatie, met deze omvang en met deze gevolgen voor de omgeving überhaupt verantwoord is.

Daarbij hoort een open en eerlijke beoordeling van alle belangen. Niet alleen die van de initiatiefnemers en toekomstige exploitanten, maar juist ook die van de inwoners die met de gevolgen moeten leven.

Een principeverzoek is geen vergunning. Maar het mag ook geen principiële vrijbrief worden.

Tegenwind Zijderveld – kritisch op de plannen, vóór een zorgvuldige afweging van de belangen van onze leefomgeving.